

3. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей несення військової служби в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці: Закон України від 13 грудня 2022 р. № 2839-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2839-20#n65>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-314-2-80>

SPECIAL PRE-TRIAL INVESTIGATION IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW IN UKRAINE

СПЕЦІАЛЬНЕ ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Moshniaha L. V.

*Doctor of Law,
Associate Professor of the Department
of Criminal Law and Criminology
Donetsk State University
of Internal Affairs
Kropyvnytskyi, Ukraine*

Мошняга Л. В.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права
та кримінології
Донецький державний університет
внутрішніх справ
м. Кропивницький, Україна*

Yermolenko-Kniazieva L. S.

*Candidate of Legal Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of Law and Social
and Humanitarian Disciplines
Flight Academy of the National
Aviation University
Kropyvnytskyi, Ukraine*

Єрмоленко-Князєва Л. С.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри права та соціально-
гуманітарних дисциплін
Льотна академія Національного
авіаційного університету
м. Кропивницький, Україна*

Kniazieva K.

*Police Major,
Senior Investigator in Particularly
Important Cases
Chief Investigative Department
of the National Police of Ukraine
Kropyvnytskyi, Ukraine*

Князєва К.

*майор поліції, старший слідчий
в особливо важливих справах
Головне слідче управління
Національної поліції України
м. Кропивницький, Україна*

Введений з початком повномасштабного російського вторгнення на територію України воєнний стан ще більше посилив проблематику окремих аспектів правового регулювання КПК України, серед яких на

особливу увагу заслуговують положення щодо запровадження спеціального досудового розслідування.

Після початку повномасштабного наступу РФ на територію України та запровадження на її території воєнного стану було внесено ряд змін до чинного КПК України, зокрема було перейменовано розділ IX¹, який одержав нову назву – «Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану» [1]. Таким чином, законодавець акцентувався на специфіці кримінальної процесуальної діяльності в умовах саме цього особливого правового режиму.

Крім того, необхідно враховувати, що у випадках введення воєнного стану держава має право на відступ від окремих міжнародних зобов'язань у сфері забезпечення прав людини. У ст. 4 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права проголошується, що «Під час надзвичайного становища в державі, при якому життя нації перебуває під загрозою і про наявність якого офіційно оголошується, держави-учасниці цього Пакту можуть вживати заходів на відступ від своїх зобов'язань за цим Пактом тільки в такій мірі, в якій це диктується гостротою становища, при умові, що такі заходи не є несумісними з їх іншими зобов'язаннями за міжнародним правом і не тягнуть за собою дискримінації виключно на основі раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії чи соціального походження...». У ч.ч. 1, 2 ст. 15 Конвенції про захист прав та основоположних свобод людини також передбачено, що: «Під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації, будь-яка Висока Договірна Сторона може вживати заходів, що відступають від її зобов'язань за цією Конвенцією, виключно в тих межах, яких вимагає гострота становища, і за умови, що такі заходи не суперечать іншим її зобов'язанням згідно з міжнародним правом». Наведене вище положення не може бути підставою для відступу від статті 2, крім випадків смерті внаслідок правомірних воєнних дій, і від статей 3, 4 (пункт 1) і 7». Процедура дерогації має свій відповідний механізм, межі, мету та запобіжники правомірності обмеження прав людини. При цьому ЄСПЛ дотримується концепції пропорційності обмеження прав людини меті такого обмеження у кожному конкретному випадку. Зазначена специфіка поширюється і на сферу кримінального та має враховуватися у правозастосуванні.

Нормотворець надає чіткий перелік злочинних діянь, які він відносить до таких, що підлягають спеціальному досудовому розслідуванню. При цьому він також встановлює коло осіб, стосовно яких може мати місце спеціальне досудове розслідування в результаті вчинення ними злочинів, які не входять до виключного переліку. До їх числа входять: а) підозрювані особи, що перебувають на тимчасово окупованій території нашої країни та переховуються на ній від органів

досудового розслідування, бажаючи ухилитись від відповідальності; б) підозрювані особи, що перебувають на території держави-агресора та переховуються на ній від органів досудового розслідування бажаючи ухилитись від відповідальності; в) підозрювані особи, яких було оголошено у розшук на міжнародному рівні та провадження про протиправні діяння яких розслідуються в одному кримінальному провадженні зі злочинами, що належать до переліку, встановленого законодавцем.

Починаючи з березня минулого року до КПК України було внесено 20 змін та поправок, що свідчить про те, що законодавець робить спроби реформувати чинне кримінальне процесуальне законодавство, проте робить це несистемно та, як показує практика, необдумано, що аж ніяк не сприяє вирішенню нагальних проблем сьогодення у здійсненні кримінальних проваджень [2, с. 31].

Клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування має містити такі складові: виклад обставин злочину в короткому вигляді, вказівка на ці обставини як підставу подачі клопотання; кваліфікація вчиненого правопорушення відповідно до приписів чинного кримінального закону, важливо зазначити при цьому конкретну статтю цього закону; виклад тих обставин, які доводять правильність підозри у вчиненні злочину саме цією особою, зазначення тих обставин, які дозволяють розглядати провадження в порядку спеціального досудового розслідування (перелічені вище); зазначення обставин про ухилення підозрюваної особи від відповідальності шляхом переховування; встановлення кола свідків, допит яких може допомогти слідчому судді у прийнятті рішення про задоволення клопотання.

Особливу структуру має зміст клопотання щодо здійснення спеціального досудового розслідування щодо підозрюваного, стосовно якого було прийнято рішення уповноваженим органом стосовно обміну останнього в якості військовополоненого та за умови реалізації такого обміну. До структури цього клопотання, крім вище зазначених елементів, входять такі складові: документи, якими підтверджується прийняття рішення стосовно обміну підозрюваного як військовополоненого уповноваженим органом та матеріали, на основі яких слідчий суддя може переконатись у реалізації цього обміну [3].

Слідчий суддя повинен розглянути подане йому клопотання за участі слідчого чи прокурора, який його подав, та за обов'язкової присутності захисника підозрюваного впродовж десяти днів з моменту його надходження до слідчого судді.

Розглянувши подане йому слідчим чи прокурором клопотання, слідчий суддя видає одну з можливих ухвал: про задоволення чи відхилення (відмову в задоволенні) даного клопотання. Зміст ухвали повинен бути

мотивованим, слідчий суддя має обґрунтувати своє рішення, вміщене в ухвалі. Клопотання подається одноразово, повторне подання може мати місце, якщо виникають обставини, наявність яких не була відома на момент подачі початкового клопотання і які засвідчують необхідність призначення спеціального досудового розслідування.

У разі явки підозрюваного до органів досудового розслідування, якими здійснюється щодо нього спеціальне досудове розслідування, або ж у разі затримання підозрюваного цими органами, необхідність здійснення подальшого спеціального досудового розслідування відпадає, а тому досудове розслідування надалі відбувається в загальному порядку. Дані стосовно осіб, які підозрюються у вчиненні злочину та стосовно яких слідчим суддею була видана ухвала про здійснення щодо них спеціального досудового розслідування, у той же день вносяться в ЄРДР, а також підлягають публікації в ЗМІ, що мають загальнодержавний рівень поширення, та публікуються на офіційному сайті Генерального прокурора.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 05.03.2023).
2. Гусаров С. М. Щодо вдосконалення окремих положень досудового розслідування з урахуванням воєнного стану. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу в умовах воєнного стану : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 25 листоп. 2022 р.). Харків : ХНУВС, 2022. С. 31–33.*
3. Досудове розслідування в умовах воєнного стану: які зміни внесено в КПК? URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/213263_dosudove-rozsliduvannya-v-umovakh-vonnogo-standuyak-zmni-vneseno-v-kpk (дата звернення: 05.03.2023).